

Az online platformok európai szabályozása

TÓTH ANDRÁS*

1. Bevezetés

Az Európai Unió célja a digitális korban is az, hogy megőrizze értékeit, és a digitális kor kihívásainak megválaszolásában is ennek mentén kívánja alakítani stratégiáját,¹ aminek eszköze a szabályozás.² Nem véletlen tehát, hogy a digitális átalakulás szabályozása terén az EU élen jár, annak egyértelmű modellalkotója³ és innovátora.⁴ Például az általános adatvédelmi rendelet (GDPR) számos más ország adatvédelmi jogát inspirálta,⁵ és az Európai Bizottság tette le az asztalra a világ első mesterségesintelligencia-szabályozási javaslatát is.⁶ A Bizottság 2019–2024 közötti stratégiájának prioritásai között szerepel az EU-nak a digitális korra való felkészítése, amelynek fókuszában az embereket szolgáló technológiák, a tisztességes verseny és a nyílt internet áll.⁷ Az EU szabályozási kezdeményezései természetesen nem kerülhetik el az online platformokat sem. Az elmúlt néhány évben jelentősen felgyorsult az online platformokat is érintő szabályozás az EU-ban, és mára kiterjed a munkajog, a szerzői jog, a fogyasztóvédelem, a tisztességes verseny és a platformhasználat kérdéseire. A jelen tanulmányban az online platformok e jogi aspektusai előtt bemutatom a fogalm meghatározás nehézségeit, a jogi minősítés kérdéseit és a tárhelyszolgáltatói felelősség határainak feszegetését.

2. A fogalm meghatározás nehézségei

Az online platformok közös jellemzői a Bizottság szerint, hogy

- képesek új piacokat létrehozni és formálni, hagyományos piacok számára kihívást teremteni nagy mennyiségű adat gyűjtése, feldolgozása és szerkesztése révén;

* Tanszékvezető egyetemi docens, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.

¹ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Európa digitális jövőjének megtervezése. Brüsszel, 2020.02.19., COM(2020) 67 final.

² TÓTH András: Az Európai Unió (szabályozási) útja a szuverenitás felé az adatalapú gazdaságban. *Európai Tükör* 2021/2., 27–56.

³ <https://bit.ly/3NO8hV8>.

⁴ <https://bit.ly/3DS2XLT>.

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EE) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről.

⁶ Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council. Laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union legislative acts, Brüsszel, 2021.04.21., COM(2021) 206 final 2021/0106(COD).

⁷ Lásd 1. l.j.

- többoldalú piacokon működnek, hálózati hatás jellemzi őket, amelynek révén a szolgáltatás értéke a felhasználók számával párhuzamosan növekszik;
- információs és kommunikációs technológiákra támaszkodnak felhasználóik elérése érdekében;
- új üzleti vállalkozásokat segítenek elő, ezáltal új stratégiai függőségeket hoznak létre.⁸

Nem véletlen, hogy az online platformok szabályozási definícióiból nem ez a közös jellemzőket megragadó megközelítés köszön vissza. Ennek oka, hogy az EU online platformokkal kapcsolatos szabályozása nem ágazati jelleggel, hanem szabályozandó tárgykörök mentén fejlődött. Emiatt saját célra használatos platformdefiníciókat találunk az egyes szabályozásokban annak függvényében, hogy az adott szabályozás a platformok mely vonatkozásait célozza. Az EU online platformszabályozása tehát széttöredezetten létezik, több forrásból kell szintetizálni, éppen ezért nagyon nehéz áttekinteni.

Az online platformok szabályozási definíciójára kétféle megoldást találni. Az egyik technológia specifikusan felsorolja a hatálya elő eső platformokat, a másik pedig a releváns szabályozási tárgykör szempontjából ad leírást. Egyértelműen az első kategóriába esik a Digital Markets Act (DMA-) javaslat,⁹ amely *technológiaszabályozás* adja meg a hatálya alá eső „alapvető platformszolgáltatásokat”.¹⁰ Emiatt viszont felmerül a szabályozástechnológia semlegességének kérdése,¹¹ amelyet a DMA-javaslat úgy hidal át, hogy a 17. cikk szerinti eljárásrend szerint bővíteni engedi (bizottsági vizsgálatot követő rendeletmódosítás kezdeményezése révén) a DMA hatálya alá eső szolgáltatások listáját. Meg kell továbbá jegyezni, hogy a DMA-javaslat „alapvető platformszolgáltatásnak” minősíti a felhőszolgáltatást, amely nem minden esetben köt össze két oldalt, és sokszor a webáruházakhoz hasonlóan működik. Ezért például a Digital Services Act (DSA-)¹² javaslat fogalom meghatározása szerint a felhő nem online platform, hanem annak tágabb kategóriáját jelentő tárhelyszolgáltatás, amely nélkülözi a platformra jellemző „nyilvános terjesztés” fogalmi elemét [2. cikk f) és h) pont].

Félig technológiaszabályozás a P2B rendelet fogalmi megközelítése,¹³ mert egyrészt nevesíti az online keresőprogramokat, másrészt az online közvetítő szolgáltatásokra terjed ki,¹⁴ amely-

⁸ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Online platformok és a digitális egységes piac. Lehetőség és kihívás Európa számára, 2016.05.25., COM(2016) 288 final, 2.

⁹ <https://bit.ly/3UFEi45>.

¹⁰ Online közvetítő szolgáltatás (piacterek), online keresőprogram, online közösségi hálózati szolgáltatás, videomegosztóplatform-szolgáltatás, számfüggetlen személyközi hírközlési szolgáltatás, operációs rendszer, felhőszolgáltatás, online hirdetési szolgáltatás, virtuális asszisztens és internetes böngészők.

¹¹ Digital Markets Act 14. preambulumbekzdés.

¹² Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a digitális szolgáltatások egységes piacáról (digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály) és a 2000/31/EK irányelv módosításáról szóló javaslat.

¹³ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1150 rendelete (2019. június 20.) az online közvetítő szolgáltatások üzleti felhasználói tekintetében alkalmazandó tisztességes és átlátható feltételek előmozdításáról.

¹⁴ Olyan szolgáltatás, amely megfelel valamennyi következő követelménynek: 1. az információs társadalom szolgáltatásának minősül; 2. lehetővé teszi az üzleti felhasználók számára áruk és szolgáltatások fogyasztóknak való kínálását azzal a céllal, hogy előmozdítsa az üzleti felhasználók és a fogyasztók közötti közvetlen ügyletek kezdeményezését, tekintet nélkül arra, hogy az ügyletekre végül hol kerül sor; 3. üzleti felhasználók részére nyújtják az említett szolgáltatások nyújtója és olyan üzleti felhasználók között létrejött szerződéses jogviszony alapján, akik a fogyasztók részére árukat és szolgáltatásokat kínálnak.

nek viszont már a leírását adja (1. cikk 2. bekezdés). A P2B rendeletnek az online közvetítő szolgáltatásra adott meghatározásából kitűnik a szabályozási tárgykör mentén való megközelítés, nevezetesen az üzleti felhasználókra szűkítés. A P2B rendelet és a DSA-javaslat hatálya átfedi egymást az online platformok esetében, erre figyelemmel a DSA indokolása rögzíti, hogy a P2B rendelet *lex specialis*ként alkalmazandó a DSA mellett, hiszen az előbbi csak az üzletfelek relációjában szabályoz. A DSA-javaslat az online platformokat a közvetítő szolgáltatókon belül tárhelyszolgáltatókként nevesíti.¹⁵ A nyilvánossághoz terjesztés hiánya miatt az irányelv nem fog például az e-mail-szolgáltatásra vagy a személyes üzenetküldő szolgáltatásokra kiterjedni.¹⁶ A személyes üzenetküldő szolgáltatások azonban működhetnek platformként (például Viber), ha egyúttal reklámozóknak is kínálnak felületet, így rájuk a DMA hatálya ki is terjed.

A videómegosztóplatform-szolgáltatás vagy a digitális munkaplatform szabályozási definíciójából már a szabályozási tárgykör lehatárolása köszön vissza. A videómegosztóplatform-szolgáltatás definíciójának középpontjában a szolgáltatás elválasztható részének vagy egy alapvető funkciójának elsődleges célja áll, amelynek a felhasználók által létrehozott videókat a nyilvánossághoz való eljuttatására kell irányulnia, amelyekért a videómegosztó platform szolgáltatója *nem* tartozik szerkesztői felelősséggel.¹⁷ Az elsődleges cél követelményét abban az esetben is teljesítettnek kell tekinteni, ha a szolgáltatásnak olyan audiovizuális tartalma és formája van, amely a szolgáltató fő tevékenységétől elválasztható, például az online újságoknak a felhasználók által létrehozott audiovizuális műsorszámokat vagy videókat bemutató önálló részei.¹⁸

Ha a szolgáltatás a fő tevékenységtől elválaszthatatlan, kiegészítő jellegű, akkor a szolgáltató szerkesztői felelősségének körébe tartozó audiovizuális médiaszolgáltatásokat testesíthetnek meg, még akkor is, ha a szerkesztői felelősség körébe nem tartozó videómegosztó platform keretében kínálják őket.¹⁹ Ilyen esetekben a szerkesztői felelősséget viselő szolgáltatókra vonatkozó elvárásoknak kell megfelelni. A CDSM irányelv²⁰ a videómegosztóplatform-szolgáltatáshoz hasonló, de annál tágabb meghatározást ad (2. cikk 6. bekezdés) abban az értelemben, hogy nemcsak videók, hanem bármilyen felhasználó által feltöltött, jelentős mennyiségű, szerzői jogi védelem alatt álló mű vagy más védelem alatt álló teljesítményt *tároló* és ahhoz a nyilvánosság

¹⁵ Az 5. cikk 1. bekezdése alapján információs társadalommal összefüggő olyan szolgáltatásról van szó, amely a szolgáltatás igénybe vevője által küldött információ tárolásából áll. A platform annyival több, mint a tárhelyszolgáltató, hogy a javaslat 2. cikk h) pontja szerint a szolgáltatás igénybe vevőjének kérésére információkat tárol és nyilvánosan terjeszt, kivéve, ha ez a tevékenység egy másik szolgáltatás kisebb és kizárólag kiegészítő eleme, ami objektív és technikai okokból nem használható a másik szolgáltatás nélkül, és az ilyen elem másik szolgáltatásba való integrációja nem a rendelet alkalmazhatóságának elkerülésére szolgál. Ez a kivétel alkalmazható pl. egy online újságban lehetővé tett hozzászólási lehetőség kapcsán.

¹⁶ Digital Services Act 14. preambulumbekkezdés.

¹⁷ Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1808 irányelve (2018. november 14.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 2010/13/EU irányelvnek (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv – AVMS) a változó piaci körülményekre tekintettel való módosításáról, 1. cikk 1. bekezdés b) pont.

¹⁸ AVMS irányelv 3. preambulumbekkezdés.

¹⁹ Uo.

²⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/790 irányelve (2019. április 17.) a digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról (CDSM irányelv).

számára *hozzáférést biztosító* platformra is kiterjed, amely műveket és más védelem alatt álló teljesítményeket nyereségszerzési céllal összerendez és promotál.

A platformalapú munkavégzés munkakörülményeinek javításáról szóló irányelvjavaslat 2. cikk 1. bekezdés 1. pontja szerinti „digitális munkaplatform” definíciója a DSA-javaslatához, a CDSM irányelvhez vagy a P2B rendelethez képest nem említi fogalmi elemként az információs társadalmi szolgáltatást, ennek oka pedig az, hogy a „digitális munkaplatformok” nem feltétlenül felelnek meg az információs társadalmi szolgáltatás fogalmi elemeinek.

3. A jogi minősítés egyes kérdései

Az online platformok elterjedésével és fejlődésével párhuzamosan felmerült azok meglévő jogi kategóriákba sorolásának kérdése. A videómegosztó platformok esetében azt kellett tisztázni, hogy a közönségre tett hatás miatt egyes tartalmi elvárásokat miként lehetne érvényesíteni az ilyen információs társadalmi szolgáltatásnak minősülő platformszolgáltatókkal szemben. A *sharing economy* platformjai esetében az információs társadalmi szolgáltatásnak minősülés volt kérdéses azon tagállamok szabályozási mozgásteréből, amelyekben ezek nem minősülnek letelepedettnek. A digitális munkaplatformokon dolgozók esetében pedig azt kellett tisztázni, hogy azok munkavállalónak vagy egyéni vállalkozónak (önfoglalkoztatónak) minősülnek-e, hiszen ettől függ, hogy kiterjednek-e rájuk a munka- és a szociális jogok, továbbá hogy a versenyjog hatálya alá esnek-e.

3.1. Videómegosztó platformok

A videómegosztóplatform-szolgáltatások a 2000/31/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv értelmében vett információs társadalommal összefüggő szolgáltatásokat nyújtanak,²¹ mert olyan tartalmakat juttatnak el a közönséghez, amelyekért nem tartoznak szerkesztői felelősséggel, ezért nem esik az AVMS irányelv szerinti audiovizuális médiaszolgáltatás hatálya alá.²² Ugyanakkor a közönség felé továbbított tartalmakat a videómegosztó platform szolgáltatója rendszeri például automatikus eszközökkel vagy algoritmusokkal.²³ Emiatt „ezeket a szolgáltatókat kötelezni kell arra, hogy megfelelő intézkedésekkel védjék a kiskorúakat az olyan tartalmaktól, amelyek károsíthatják azok fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődését. Kötelezni kell őket továbbá arra, hogy megfelelő intézkedésekkel védjék a közönséget az olyan tartalmakkal szemben, amelyek bizonyos csoporttal vagy egy csoport valamely tagjával szemben erőszakra vagy gyűlöltre uszítanak.”²⁴ E kötelezések szabályozási eszköze a 2010/13/EU irányelv lett, mert a videómegosztó platformok ugyanazért a közönségért és ugyanazokért a bevételekért versengenek, mint az audiovizuális médiaszolgáltatások.²⁵

²¹ AVMS irányelv 44. preambulumbekkezdés.

²² Uo., 1. cikk 1. bekezdés a) pont.

²³ Uo., 1. cikk 1. bekezdés b) pont.

²⁴ Uo., 47. preambulumbekkezdés.

²⁵ Uo., 4. preambulumbekkezdés.

3.2. A *sharing economy* platformjai

A *sharing economy* platformjai lehetővé teszik a magánszemélyek számára, hogy szolgáltatásokat nyújtsanak, új foglalkoztatási lehetőségeket, rugalmas munkafeltételeket és új jövedelemszerzési forrásokat mozdítanak elő.²⁶ Tehát nem új piacokat hoznak létre, hanem a meglévőket forgatják fel, így megjelennek az addig a hagyományos szolgáltatók által kiszolgált piacokon is. Ilyenkor a piacon lévők természetesen tiltakoznak a verseny állóvizének felkavarodása miatt. A Bizottság felhívja a figyelmet arra, hogy a szabályozás kialakításakor figyelembe kell venni az új szereplők üzleti modelljeinek sajátosságait, valamint azt, hogy az olyan közérdekeket érintő aggályokat, mint például a hozzáférés, a minőség és a biztonság, milyen eszközökkel oszthatják el.²⁷ Ugyanakkor a Bizottság szerint egy adott tevékenység teljes tilalma csak végső esetben alkalmazható, és általában csak akkor, ha a kevésbé korlátozó követelmények nem alkalmasak a jogos közérdek védelmére.²⁸ Ebből a szempontból jelentősége van annak, hogy a *sharing economy* platformjai információs társadalmi szolgáltatásnak minősülnek-e, hiszen ez esetben szűkebb lehet annak a tagállamnak a mozgásterre, ahol az érintett platform nem tekinthető letelepedettnek.

Ha a platform információs társadalmi szolgáltatásnak minősül,²⁹ akkor arra nem vonatkozhat előzetes engedélyezési vagy más olyan egyenértékű követelmény, amely konkrétan és kifejezetten az említett szolgáltatásokat célozza.³⁰ A 2000/31/EK irányelv 3. cikk 4. bekezdése értelmében a tagállamok két együttes feltétel teljesülése esetén tehetnek az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások szabad nyújtásának elvétől való eltérésre irányuló intézkedéseket egy adott, az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás tekintetében. Egyrészt a 2000/31/EK irányelv 3. cikk 4. bekezdés a) pontjának alkalmazásában a szóban forgó korlátozó intézkedésnek szükségesnek kell lennie a közrend, a közegészség-védelem, a közbiztonság vagy a fogyasztók védelmének biztosításához, és az információs társadalommal összefüggő olyan szolgáltatás ellen kell irányulnia, amely ténylegesen sérti vagy komolyan és súlyosan veszélyezteti e célokat, továbbá arányosnak kell lennie ezekkel a célokkal. Másrészt az irányelv 3. cikk 4. bekezdés b) pontja második francia bekezdésének alkalmazásában a szóban forgó intézkedés meghozatala előtt és a bírósági eljárás sérelme nélkül a tagállamnak közölnie kell a Bizottsággal és a szolgáltató letelepedési helye szerinti tagállammal, hogy meg kívánja tenni a szóban forgó korlátozó intézkedéseket.

3.2.1. Az *Uber* mint nem információs társadalmi szolgáltató

Az Európai Unió Bírósága (EUB) az *Uber* esetében megállapította, hogy az olyan szolgáltatás, amely lehetővé teszi egy okostelefonos alkalmazás segítségével a közlekedési szolgáltatás lefog-

²⁶ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. A közösségi gazdaságra vonatkozó európai menetrend.

²⁷ Uo., 4.

²⁸ Uo., 5.

²⁹ Bármely, általában térítés ellenében, távolról, elektronikus úton és a szolgáltatást igénybe vevő egyén kérelmére nyújtott szolgáltatás. Lásd 2000/31/EK irányelv (az e-kereskedelemtől szóló irányelv) 2. cikk a) pont, valamint (EU) 2015/1535 irányelv 1. cikk 1. bekezdés b) pont.

³⁰ Lásd az e-kereskedelemtől szóló irányelv 4. cikkét.

lásával kapcsolatos információknak az utas és a szállítást végző, saját gépjárművét használó, nem hivatásos sofőr közötti közvetítését, főszabályként megfelel azoknak a feltételeknek, amelyek alapján az „az információs társadalommal összefüggő szolgáltatásnak” minősíthető.³¹ Viszont az EUB azt is hozzátette, hogy az Uber közvetítői szolgáltatása azon saját gépjárművet használó, nem hivatásos sofőrök kiválasztásán alapul, akik számára e társaság egy olyan alkalmazást biztosít, amely nélkül egyfelől e sofőrök nem tudnák nyújtani a közlekedési szolgáltatásokat, másfelől a városon belüli helyváltoztatást igénylő személyek nem tudnák e sofőrök szolgáltatásait igénybe venni.³²

Ezenfelül az EUB az értékelés részévé tette, hogy az Uber döntő befolyást gyakorol az ilyen sofőrök által nyújtott szolgáltatás feltételeire. Ebben a körben a bíróság jelentőséget tulajdonított annak, hogy az Uber megállapítja legalább a legmagasabb fuvardíjat, hogy e díjat beszedi az ügyféltől, majd annak egy részét a gépjármű nem hivatásos sofőrjének kifizeti, valamint hogy bizonyos mértékű ellenőrzést gyakorol a gépjárművek és sofőrjeik minőségét és ez utóbbiak magatartását illetően, ami adott esetben a kizárásukhoz vezethet.³³ Erre figyelemmel az EUB az Uber közvetítői szolgáltatását egy átfogó szolgáltatás szerves részének tekintette, amelynek fő eleme egy közlekedési szolgáltatás, így nem tekinthető információs társadalmi szolgáltatásnak, ezért arra nem az általános értelemben vett szolgáltatásnyújtás szabadságával kapcsolatos, az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 56. cikke, hanem az 58. cikk 1. bekezdése vonatkozik. Ennek rendelkezése szerint a „közlekedés területén a szolgáltatásnyújtás szabadságára a közlekedésre vonatkozó cím rendelkezései az irányadók”. Ennélfogva a tagállamok feladata az EUMSZ általános szabályaival összhangban az alapügy tárgyát képzőhöz hasonló közvetítői szolgáltatások nyújtásának feltételeit szabályozni.³⁴

3.2.2. Az Airbnb mint információs társadalmi szolgáltató

Az Airbnb kapcsán az EUB arra a következtetésre jutott, hogy az – szemben az Uberrel – információs társadalmi szolgáltatásnak minősül, mert egy elektronikus platformon keresztül díjazás ellenében összekapcsolja a potenciális bérlőket a rövid távú elszállásolást kínáló hivatásos és magánszemély bérbeadókkal, annak érdekében, hogy az előbbieket szállást foglalhassanak le.³⁵ Az EUB az Uber Spain ügyben hozott döntése alapján azt is vizsgálta, hogy az Airbnb által nyújtott közvetítői szolgáltatás egy olyan átfogó szolgáltatás szerves része-e, amelynek a fő eleme egy másik jogi minősítés körébe tartozó szolgáltatás. Ezzel kapcsolatban az EUB arra jutott, hogy az Airbnb által nyújtott közvetítői szolgáltatás elválasztható magától az ingatlanügylettől, mert annak lényege, hogy eszközt adjon jövőbeli ügyletek megkötéséhez.³⁶ Ráadásul az Airbnb szolgáltatása nem nélkülözhetetlen a szálláshely-szolgáltatás nyújtásához, mert ahhoz számos

³¹ C-434/15. Asociación Profesional Elite Taxi, 35. pont.

³² Uo., 39. pont.

³³ Uo.

³⁴ Uo., 47. pont.

³⁵ C-390/18. Airbnb Ireland, 45. pont.

³⁶ Uo., 53. pont.

más, olykor már hosszú ideje rendelkezésre álló csatorna igénybe vehető.³⁷ Az is lényeges, hogy nem az Airbnb határozza meg a platformját igénybe vevő bérbeadók által kért bérleti díjak összegét vagy azok felső határát.³⁸ Az EUB szerint mindezen az sem változtat, hogy az Airbnb fizetési és fogyasztói értékelési szolgáltatásokat is nyújt a platformján.

Már Szpunar főtanácsnok is előrevetítette az Asociación Profesional Elite Taxi ügyben, hogy

tevédeés az Uber az olyan típusú közvetítő platformokhoz hasonlítani, amelyek hotelszoba lefoglalását vagy repülőjegyek megvásárlását teszik lehetővé. [...] Az Uber sofőrjeinek helyzetével ellentétben mind a szállodák, mind a légitársaságok olyan vállalkozások, amelyek működése teljesen független minden közvetítő platformtól, és amelyek számára az ilyen platformok csak egy eszközt jelentenek a többi között szolgáltatásaik forgalmazására. Emellett ők maguk, nem pedig a foglalási platformok határozzák meg szolgáltatásaik nyújtásának feltételeit, kezdve az árakkal. [...] A felhasználóknak egy ilyen foglalási platformon valódi választási lehetőségük van több szolgáltató között. [...] Az Ubernél ezzel szemben e tényezőket a platform egységesített módon meghatározza. [...] Az Uber tehát nem egyszerű közvetítő az alkalmilag közlekedési szolgáltatás nyújtására kész sofőrök és az ilyen szolgáltatást kereső utasok között. Éppen ellenkezőleg: az Uber a városi közlekedési szolgáltatások valódi szervezője és üzemeltetője azokban a városokban, ahol jelen van.³⁹

3.3. A digitális munkaplatformokon dolgozók jogi minősítése

A digitális munkaerőplatformok közvetítik és megszervezik a munkavállalók vagy önálló vállalkozók által harmadik fél ügyfeleknek nyújtott munkát.⁴⁰ A digitális munkaerőplatformok üzleti modellje algoritmusalapú technológiákra épül, hogy hatékonyan összehangolja a munkaerő vagy a szolgáltatások keresletét és kínálatát. Ezek a platformok lehetőséget kínálnak a megélhetésre vagy bevétel szerzésére. Az EU-ban több mint 500 digitális munkaügyi platform működik, és több mint 28 millió ember dolgozik digitális munkaügyi platformokon keresztül.⁴¹ Az EU-ban a digitális munkaerőplatformok több mint 90 százaléka önálló vállalkozónak minősíti a rajtuk keresztül dolgozókat, és a platformokon keresztül dolgozók közül 5,5 millió ember jelenleg rosszul besorolt.⁴² E tekintetben a tagállami bíróságok gyakorlata sem egységes,⁴³ ezért a digitális munkaerőplatformokon dolgozók egy része nem részesül azokból a munka- és szociális jogokból, amelyek a foglalkoztatási státusszal járnának. Ide tartozik a minimálbérhez való jog (ahol van), a kollektív tárgyalás, a munkaidő és az egészségvédelem, a fizetett szabadsághoz való jog vagy a munkahelyi balesetek elleni védelemhez való jobb hozzáférés, a munkanélküliségi

³⁷ Uo., 55. pont.

³⁸ Uo., 56. pont.

³⁹ Főtanácsnoki indítvány a C-434/15. az Asociación Profesional Elite Taxi ügyben, 62., 57., 59–61. pont.

⁴⁰ Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a platformalapú munkavégzés munkakörülményeinek javításáról (Irányelvjavaslat I.).

⁴¹ Uo.

⁴² <https://bit.ly/3DY1wvM>.

⁴³ Irányelvjavaslat I., 7. preambulumbekzdés.

támogatások, a betegség és az öregségi nyugdíj. A platformokon dolgozó emberek körülbelül 55 százaléka ráadásul kevesebbet keres, mint amennyi az adott országban a nettó minimálbér.⁴⁴

Ítélezési gyakorlatában az EUB megállapította a munkavállalói jogállás meghatározására vonatkozó kritériumokat:⁴⁵

- a személy a munkáltatója irányítása alatt dolgozik, különösen a munkavégzése idejének, helyének és tartalmának meghatározását illetően;⁴⁶
- nem osztozik e munkáltató kereskedelmi kockázataiban;⁴⁷
- a munkaviszony időtartama alatt a munkáltató vállalkozásának a részét képezi, vele egy gazdasági egységet alkotva.⁴⁸

Ezek figyelembevételével az irányelvjavaslat⁴⁹ rögzíti azokat a kritériumokat (4. cikk 2. bekezdés), amelyek közül legalább kettőnek a teljesülése esetén megdönthető vélelem szól amellett, hogy a platformokat munkáltatónak lehessen tekinteni:

- a díjazás mértékének meghatározása;
- a munkavégzés felügyelete elektronikus úton;
- a munkaidő vagy a távollét időtartama megválasztásának, a feladatok elfogadása vagy elutasítása, valamint az alvállalkozók vagy helyettesítők igénybevétele szabadságának korlátozása;
- a megjelenésre, a szolgáltatást igénybe vevővel szembeni magatartásra vagy a munkavégzésre vonatkozó külön kötelező szabályok megállapítása;
- ügyfélkör építése vagy bármely harmadik fél számára történő munkavégzés lehetőségének korlátozása.

A foglalkoztatási jogállás ilyen vélelmét azonban az érintett platform vagy személy megdöntheti (5. cikk), amihez bizonyítani kell, hogy a jogviszony a nemzeti meghatározások szerint nem minősül munkaviszonynak, és ezért az adott személyt önálló vállalkozónak kell tekinteni. Ha a digitális munkaplatform azt állítja, hogy a szóban forgó szerződéses jogviszony nem munkaviszony, a bizonyítási teher a platformra hárul. Ha a platformmunkát végző személy azt állítja, hogy a szóban forgó szerződéses jogviszony nem munkaviszony, akkor a platformnak segítenie kell az eljárás megfelelő megoldását, nevezetesen az összes vonatkozó információ megadásával.

A platformalapú munkavégzés munkakörülményeinek javításáról szóló irányelvjavaslattal egy időben a Bizottság egy iránymutatás-tervezetet is közzétett, amely azokra az önálló vállalkozókra terjed ki, akiknek kevés befolyásuk van munkakörülményeikre, vagy mert a) a munkavállalókhöz hasonló helyzetben vannak, vagy mert b) kiegyensúlyozatlan tárgyalási pozícióban vannak.

Ad a) Az Albany⁵⁰ és az FNV Kunsten ítélet alapján az iránymutatás-tervezet bemutatja, hogy a „munkavállalók helyzetéhez hasonló helyzetben lévő” egyéni vállalkozók munkakörül-

⁴⁴ Uo.

⁴⁵ C-413/13. FNV Kunsten Informatie en Media.

⁴⁶ C-256/01. Allonby, 72. pont.

⁴⁷ C-3/87. The Queen kontra Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte Agegate, 36. pont.

⁴⁸ C-22/98. Becu és társai, 26. pont.

⁴⁹ Irányelvjavaslat I.

⁵⁰ C-67/96. Albany.

ményeire vonatkozó kollektív szerződések kívül esnek a versenykorlátozó megállapodásokat tiltó EUMSZ 101. cikk hatályán. Az iránymutatás-tervezet ennek három esetét határozza meg, amelyek közül az egyik a digitális munkaplatformon keresztül dolgozó egyéni vállalkozóké.

Ad b) Az iránymutatás-tervezet szerint kiegyensúlyozatlan tárgyalási pozíciót megillető mentességet alapoz meg például az EU szerzői jogi irányelve, amely a szerzők és az előadóművészek kollektív tárgyalásának lehetőségét is előírja annak érdekében, hogy méltányos és megfelelő díjazást biztosítsanak műveik hasznosításáért.

Az iránymutatás ezt a két esetet eltérően kezeli az EUMSZ 101. cikke szempontjából, amely tiltja a vállalkozások közötti, a belső piacon belüli versenyt korlátozó megállapodásokat, különösen akkor, ha közvetlen vagy közvetett módon rögzítik a beszerzési vagy eladási árakat, illetve bármely egyéb üzleti feltételt. Az önálló vállalkozók elvben „vállalkozásnak” minősülnek, és fennáll annak a veszélye, hogy megsértik az EUMSZ 101. cikkét, ha kollektíven tárgyalnak díjaikról és egyéb kereskedelmi feltételekről. Ezért az önálló vállalkozók gyakran bizonytalanok abban, hogy tudnak-e kollektív alkut kötni. Az iránymutatás-tervezet minden kollektív megállapodásra kiterjed az egyéni vállalkozók és megbízók között, amennyiben az ilyen megállapodások az egyéni vállalkozók munkakörülményeire vonatkoznak. Az iránymutatás-tervezet megkülönbözteti azt az esetet, amikor a kollektív szerződések nem tartoznak az EUMSZ 101. cikkének hatálya alá – ez a helyzet akkor, amikor az egyéni vállalkozók a munkavállalóhoz hasonló helyzetben vannak (például digitális munkaplatformon keresztül dolgozó egyéni vállalkozók).

A másik esetet az jelenti, amikor az egyéni vállalkozók nincsenek olyan helyzetben, mint a munkavállalók, ennek ellenére kevés befolyásuk van munkakörülményeikre (például művészek és előadóművészek, akik a szerzői jogi irányelvvel összhangban tisztességes díjazásról tárgyalnak). Az ilyen önálló vállalkozók munkakörülményeire vonatkozó kollektív szerződések továbbra is az EUMSZ 101. cikkének hatálya alá tartozhatnak, de a Bizottság kötelezettséget vállal arra, hogy nem lép fel az ilyen megállapodások ellen. Mindez visszavezethető arra, hogy az EU versenyjoga a magyarral szemben nem ismeri a tárgyi hatályt. A magyar versenyjogban ugyanis felmerül, hogy egyéni vállalkozók munkakörülményeinek a javítására irányuló valódi kollektív értelmű és tartalmú megállapodásra nem terjed ki a magyar versenytörvény hatálya. Az EU versenyjoga azonban csak a személyi hatályt ismeri, ezért valóban felmerül az a probléma, hogy egy kollektív, a munkakörülmények javítására irányuló, vállalkozások közötti megállapodás hatása miatt versenykorlátozóként az EUMSZ 101. cikke hatálya alá esik.

Szpunar főtanácsnok megjegyezte a már említett Asociación Profesional Elite Taxi ügyben,⁵¹ hogy „amennyiben az Uber olyan platformnak tekintjük, amely független szolgáltatókat egyesít, az versenyjogi kérdéseket vethet fel”. Felmerülhet *hub-and-spoke* kartell is (amikor a versenytársak közötti horizontális összejárás egy közös gyártó vagy forgalmazó felhasználásával, közbeékelődésével zajlik), vagy a független platformszolgáltatók közötti áregyeztetésnek az AC-Treuhand alapú előmozdítása is (amikor a kartell az érintett piacon jelen nem lévő szereplő segít elő).⁵² Ez utóbbira példa a luxemburgi Webtaxi-ügy,⁵³ amelyben az érintett alkalmazás

⁵¹ Főtanácsnoki indítvány a C-434/15. az Asociación Profesional Elite Taxi ügyben.

⁵² Jan KUPCIK: Why does Uber violate European competition laws? (11) 37 *European Competition Law Review* (2016).

⁵³ <https://bit.ly/3huDtwU>.

az ügyfélhez a hozzá legközelebbi taxit irányította, egyúttal egy algoritmus mentén kiszámította és kötelezően alkalmazandóvá tette a fuvardíjat. Az alkalmazás számos luxemburgi taxitársaság kínálatát egyesítette. Az algoritmus lényegében független taxitársaságok árait határozta meg még akkor is, ha az adott útra csak a legközelebbi taxit küldte az ügyfélhez.⁵⁴ Egy ilyen alkalmazás akkor lenne egyértelműen hasznos a fogyasztók számára, ha az alkalmazás a különféle taxitársaságok kínálatát összegezve a választás lehetőségét végül a fogyasztóra hagyta.

4. A tárhelyszolgáltatói felelősség határainak feszegetése

A 2010-es évektől kezdve elsősorban szellemi tulajdonjogi jogsértésekkel összefüggésben merült fel a tárhelyszolgáltatói felelősség terjedelme, mivel ezek az online platformok hozzák létre azt a teret, amely a jogsértés elkövetésének a helyszínül szolgál, így rajta keresztül könnyebb megakadályozni, megelőzni vagy szankcionálni a jogsértést.⁵⁵ Ennek azonban jelentős korlátját képezi a 2000/31/EK irányelv 15. cikk 1. bekezdése. Ennek értelmében a tagállamok nem állapíthatnak meg a tárhelyszolgáltatókat terhelő olyan általános kötelezettséget, amely szerint azoknak az általuk tárolt információkat nyomon kellene követniük. Az EUB gyakorlata alapján pedig tilos általános nyomon követést megkövetelni a tárhelyszolgáltatótól.⁵⁶ Az EUB gyakorlatában már korán megjelent, hogy az online piactér nem hivatkozhat a 2000/31/EK irányelv 14. cikkében szereplő felelősség alóli mentességre, ha segítséget nyújtott az eladásra való felkínálások megjelenítésének optimalizálásában vagy azok elősegítésében.⁵⁷ Ha a platform viszont a 2000/31/EK irányelv 14. cikk 1. bekezdésében kimondott szabály hatálya alá tartozik (tehát tevékenyen nem vett részt a jogsértés megvalósításában), akkor csak azzal a feltétellel mentesülhet az általa tárolt jogellenes adatokért fennálló felelőssége alól, ha nem volt tényleges tudomása a jogellenes tevékenységről vagy információról, vagy ha miután arról tudomást szerzett, haladéktalanul intézkedett a szóban forgó adatok eltávolítása vagy az azokhoz való hozzáférés lehetetlenné tétele érdekében. Az EUB szerint elegendő, ha tudomása volt azokról a tényekről vagy körülményekről, amelyek alapján egy gondosan eljáró gazdasági szereplőnek fel kellett volna ismernie a szóban forgó jogellenességet.⁵⁸

Mindezek alapján a 2019/790/EU irányelv⁵⁹ 17. cikkének hatálybalépéséig a 2001/29/EK irányelv 3. cikke és a 2000/31/EK irányelv 14. cikke szabályozta az online tartalommegosztó szolgáltatóknak a felhasználóik által a szerzői jog megsértésével a platformjaikra feltöltött, védelem alatt álló tartalmakhoz való hozzáférés nyilvánosság számára történő biztosításáért fennálló felelősségét. A CDSM irányelv előtti időszak vonatkozásában az EUB kimondta, hogy egy platformnak a 2001/29/EK irányelv szerinti felelőssége csak a nyilvánossághoz közvetítés ese-

⁵⁴ <https://bit.ly/3tgOWmh>.

⁵⁵ C-70/10. *Scarlet Extended*; C-324/09. *L'Oréal és társai*; C-236/08., C-237/08. és C-238/08. *Google France és Google egyesített ügyek*.

⁵⁶ C-360/10. *SABAM*, 38. pont.

⁵⁷ C-324/09. *L'Oréal és társai*, 116. pont.

⁵⁸ *Uo.*, 119. pont.

⁵⁹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/790 irányelve (2019. április 17.) a digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról.

tén állhat fenn, amikor az a pusztán rendelkezésre bocsátáson túl közreműködik abban, hogy ilyen tartalmakat a szerzői jog megsértésével a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tegyenek.⁶⁰ Ez az eset áll fenn a korábbi gyakorlat alapján különösen akkor, ha az üzemeltető

- konkrétan tudomással bír a védelem alatt álló tartalomnak a platformján való jogellenes hozzáférhetővé tételéről, és azt haladéktalanul nem törli vagy az ahhoz való hozzáférést haladéktalanul nem szünteti meg, vagy
- (noha tudja vagy tudnia kellene, hogy általában véve a platformján keresztül a felhasználók védelem alatt álló tartalmakat tesznek jogellenesen hozzáférhetővé a nyilvánosság számára) nem hajtja végre azokat a megfelelő műszaki intézkedéseket, amelyek egy szokásos gondossággal eljáró gazdasági szereplőtől a helyzetében elvárhatók annak érdekében, hogy hitelesen és hatékonyan lépjen fel a szerzői jogok e platformon való megsértése ellen, vagy
- részt vesz a jogellenesen nyilvánossághoz közvetített, védelem alatt álló tartalmak kiválasztásában, a platformján kifejezetten ilyen tartalmak jogellenes megosztására szolgáló eszközöket biztosít, vagy tudatosan elősegíti az ilyen megosztásokat, amit bizonyíthat az a körülmény, hogy az adott üzemeltető olyan üzleti modellt fogadott el, amely arra ösztönzi a platformja felhasználóit, hogy azon védelem alatt álló tartalmakat közvetítsenek jogellenesen a nyilvánossághoz.

A CDSM irányelv a fenti gyakorlatot annyiban szigorítja, hogy 17. cikk 1. bekezdése kimondja: az online tartalmegosztó szolgáltató mindenképpen a nyilvánossághoz való közvetítést vagy a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételt valósítja meg, ha a felhasználói által feltöltött, szerzői jogi védelem alatt álló művekhez vagy más védelem alatt álló teljesítményekhez hozzáférést biztosít a nyilvánosság számára, ezért – például felhasználási szerződés megkötése révén – engedélyt kell szereznie a jogosultaktól. A CDSM irányelv ilyen cselekmények vonatkozásában ki is zárja az online tartalmegosztó szolgáltatót a felelősség alóli, a 2000/31/EK irányelv 14. cikk 1. bekezdésében előírt mentesülésből. Annak érdekében, hogy az online tartalmegosztó szolgáltatók elkerüljék a felelősségre vonást abban az esetben, ha a felhasználóik olyan jogellenes tartalmakat töltenek fel a platformjaikra, amelyek vonatkozásában a szolgáltatók mégsem rendelkeznek a jogosultak engedélyével, e szolgáltatóknak bizonyítaniuk kell, hogy a 2019/790/EU irányelv 17. cikk 4. bekezdés a) pontja értelmében minden tőlük telhető megtettek az engedély megszerzése érdekében, és hogy megfelelnek a felelősség alóli mentesüléssel kapcsolatban a CDSM irányelv 17. cikk 4. bekezdés b) és c) pontjában előírt összes többi feltételnek is. Az EUB szerint e többi feltétel értelmében az online tartalmegosztó szolgáltatókat terhelő kötelezettségek nem korlátozódnak a 2019/790/EU irányelv 17. cikk 4. bekezdés c) pontjának elején említett – a 2000/31/EK irányelv 14. cikk 1. bekezdés b) pontja alapján már őket terhelő kötelezettségnek megfelelő –, abból álló kötelezettségnek, hogy a jogosultak megfelelően indokolt értesítésének kézhezvételét követően haladéktalanul intézkedjenek az értesítés tárgyát képező, védelem alatt álló tartalmak hozzáférhetővé tételére vagy honlapjaikról történő eltávolítása érdekében.⁶¹

⁶⁰ C-682/18. és C-683/18. YouTube és Cyando egyesített ügyek, 102. pont.

⁶¹ C-401/19. Lengyel Köztársaság kontra Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa, 50. pont. E kötelezettségen túlmenően ugyanis e szolgáltatók egyrészt kötelesek a 2019/790 irányelv 17. cikk 4. bekezdés b) pontja értelmében

Az EUB szerint a 2019/790/EU irányelv 17. cikk 4. bekezdés b) és c) pontjának szövegéből és rendszeréből az következik, hogy az online tartalmegosztó szolgáltatók – ahhoz, hogy mentesülhessenek a felelősség alól – nemcsak arra kötelesek, hogy haladéktalanul intézkedjenek annak érdekében, hogy a platformjaikon megszüntessék a szerzői jog konkrét megsértéseit azt követően, hogy azok bekövetkeztek, és hogy azokról a jogosultak megfelelően indokolt módon értesítették őket, hanem arra is, hogy az ilyen értesítés kézhezvételét követően, vagy ha a jogosultak a szerzői jog megsértésének bekövetkezése előtt megadták a lényeges és szükséges információkat, „a szakmai gondosság magas szintű ágazati normáinak megfelelően minden tőlük telhetőt megtettek” annak érdekében, hogy megakadályozzák az ilyen jogsértések bekövetkezését vagy megismétlődését. Ennélfogva ez utóbbi kötelezettségek ténylegesen megkövetelik, hogy e szolgáltatók előzetesen ellenőrizzék a felhasználók által a platformjaikra feltölteni kívánt tartalmakat, amennyiben megkapták a jogosultaktól a 17. cikk 4. bekezdés b) és c) pontjában előírt információkat vagy értesítéseket.⁶² Ennek (mármint az előzetes jogosulti jelzések) hiányában a szolgáltatók nem kötelesek az irányelv 17. cikk 8. bekezdése értelmében általános nyomon követésre. Vagyis ahhoz, hogy az online tartalmegosztó szolgáltatók ilyen előzetes ellenőrzést tudjanak végezni, a feltöltött fájlok számától és a védelem alatt álló teljesítmény típusától függően, a 2019/790/EU irányelv 17. cikk 5. bekezdésében meghatározott korlátok között kénytelenek automatikus felismerő és szűrőeszközöket használni.⁶³

5. A tisztességes verseny szabályai

A tisztességes piaci versenyt biztosító szabályozás kapcsán különbséget kell tenni a piaci folyamat (eljárás) tisztessége és az eredmények (kimenet) tisztessége között.⁶⁴ Massimo Motta szerint⁶⁵ a folyamat tisztességességére (a tisztességes eljárásra, elbánásra)⁶⁶ építő szabályozás jobban összehangolható a piaci verseny hatékonysági céljaival, kevésbé ássa azt alá.⁶⁷

mében „a szakmai gondosság magas szintű ágazati normáinak megfelelően minden tőlük telhetőt” megtenni „ának biztosítása érdekében, hogy elérhetetlenné tegyék” azon védelem alatt álló konkrét tartalmakat, amelyekre vonatkozóan a jogosultak megadták a szolgáltatóknak a lényeges és szükséges információkat (51. pont), másrészt a 17. cikk 4. bekezdés c) pont utolsó fordulata értelmében a nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tételt követően a jogosultak megfelelően indokolt értesítésének tárgyát képező, védelem alatt álló tartalmakat illetően az e rendelkezés „b) pont[já]nak megfelelően minden tőlük telhetőt [megtenni] azok jövőbeli feltöltésének megakadályozására” (52. pont).

⁶² Uo., 53. pont.

⁶³ Uo., 54. pont.

⁶⁴ James KONOW: Which is the fairest one of all? A positive analysis of justice theories. 41(4) *Journal of Economic Literature* (2003) 1188–1239.

⁶⁵ Massimo MOTTA: *Versenypolitika – elmélet és gyakorlat*. Budapest, GVH Versenykultúra Központja, 2007, 27.

⁶⁶ Darryl BIGGAR: Fairness in public-utility regulation: A theory. *Agenda*. 17(1) *A Journal of Policy Analysis and Reform* (2010) 5–32.

⁶⁷ <https://bit.ly/3UD6i8n>.

5.1. A P2B rendelet és a DMA viszonya

A technológiai óriások kapcsán a P2B rendelet a piaci folyamatok tisztességességét biztosító szabályozás, amely az üzletfelekkel való bánásmód átláthatóságára helyezte a hangsúlyt. A DMA-javaslat kiegészíti a P2B rendeletet, és kötelezettségei nagyrészt (a DMA által ismert átláthatósági kötelezettség mellett⁶⁸) a versenyügyekkel érintett magatartások tilalmára fókuszálnak, és mint ilyen, kimeneti tisztességességi piacsabályozásnak minősül, emiatt viszont hatványozottan merülnek fel a két szabályozás együttes alkalmazásával járó kérdések.⁶⁹ A P2B rendelet 10. cikk 1. bekezdése pusztán azt kívánja meg, hogy ha szolgáltatásuk nyújtása során az online közvetítő szolgáltatók korlátozzák az üzleti felhasználókat abban, hogy ugyanazon árukat és szolgáltatásokat különböző feltételek mellett, az adott szolgáltatásoktól eltérő eszközök segítségével kínálják a fogyasztóknak, akkor e korlátozás okait fel kell tüntetniük a szerződési feltételeik között, amelyeket könnyen hozzáférhetővé kell tenniük a nyilvánosság számára. Ez a kötelezés tehát akkor is irányadó, ha a platform az ún. szűk legnagyobb kedvezmény elve (*most favoured nation*, MFN) megközelítést alkalmaz. Egyébként az uniós szabályozás iránya egyértelművé vált: a VBER⁷⁰ nem mentesíthető korlátozásnak minősíti a tág MFN-t,⁷¹ tehát a szűk MFN-t engedi,⁷² miként a DMA 5. cikk 3. pontja is csak a tágat tiltja.

A P2B rendelet 7. cikk 1. és 2. bekezdése pusztán átláthatósági követelményt állít az olyan online közvetítő szolgáltatókkal vagy az online keresőprogram-szolgáltatókkal szemben, amelyek saját maguk vagy az általuk irányított szolgáltatón keresztül kínálnak az üzletfelekkel versenyző szolgáltatást. Ebben az esetben az üzletfelek számára ki kell derülnön, hogy a szolgáltató saját platformján milyen előnyöket élvez. A DMA javaslat 6. cikk 5. pontja meghaladja ezt a transzparenciaelvárás a kapuőrök esetében, és meg is tiltja az önpreferenciát. A tilalom mögött a Google Shoppinggal⁷³ és Amazonnal szembeni versenyügyek húzódnak meg.⁷⁴

A P2B rendelet 9. cikke írja elő, hogy az online közvetítő szolgáltatók szerződési feltételeikben szerepeltessék, ha az online közvetítő szolgáltató hozzáféréssel rendelkezik bármely olyan adathoz, amelyet az üzleti felhasználók vagy a fogyasztók bocsátanak rendelkezésre. Lényeges,

⁶⁸ A DMA 5. cikk 9. és 10. pontja átláthatósági kötelezettséget ír elő a kapuőrök számára, így azok a hirdető és kiadók, amelyek részére online hirdetési szolgáltatásokat nyújtanak, meg tudhatják, hogy a különböző hirdetési szolgáltatásokért külön-külön milyen napi árat fizetnek.

⁶⁹ Giorgio MONTI: The Digital Market Act, improving its institutional design. 5(2) *European Competition and Regulatory Law Review* (2021) 90–101.; Kiran DESAI: Changing competition law for the digital sector. 5(1) *European Competition and Regulatory Law Review* (2021) 13.; Florian C. HAUS – Anna-Lena WEUSTHOF: The Digital Markets Act: A gatekeeper's nightmare? *Wirtschaft und Wettbewerb*, Nr. 06, 2021, 321.

⁷⁰ A Bizottság (EU) 2022/720 rendelete (2022. május 10.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikk 3. bekezdésének vertikális megállapodások és összehangolt magatartások csoportjaira történő alkalmazásáról.

⁷¹ VBER 5. cikk 1. bekezdés d) pont: „bármely olyan közvetlen vagy közvetett kötelezettség, amelynek értelmében a vevő nem kínál, nem ad el vagy viszonteladás keretében nem értékesít árukat vagy szolgáltatásokat a végső felhasználók részére kedvezményesebb feltételek mellett, versenytárs online közvetítő szolgáltatók révén.”

⁷² Communication from the Commission: Guidelines on vertical restraints, Brüsszel, 2022.05.10., C(2022) 3006 final, 254. cikk a) pont.

⁷³ AT.39740 Google Search (Shopping).

⁷⁴ Mert mesterségesen részesítette előnyben saját kiskereskedelmi ajánlatait és az Amazon logisztikai és szállítási szolgáltatásait igénybe vevő piactéri eladók ajánlatait, <https://bit.ly/3DU4GAq>.

hogy az üzleti felhasználóknak tudomást kell szerezniük arról, hogy a szolgáltató megosztja-e harmadik felekkel (különösen kereskedelmi célokból) az olyan adatokat, amelyeket az üzleti felhasználó a közvetítői szolgáltatás igénybevétele révén generált. A DMA-javaslat 6. cikk 2. pontja a kapuőrök esetében ezt meghaladóan megtiltja, hogy az üzleti felhasználókkal versenyezve nyilvánosan nem elérhető olyan adatot használjanak fel, amelyet ezek az üzleti felhasználók a platform használatával összefüggésben hoztak létre vagy bocsátottak rendelkezésre.

5.2. A versenyjogot meghaladó DMA szabályozási koncepciója

A technológiai óriásokkal szembeni számos versenyügyi eljárás jól jelzi, hogy a versenyügyek önmagukban nem bírnak elégséges visszatartó erővel: az *ex-post* beavatkozással elérhető elrettentés nem képes hatékonyan visszatartani a jogsértéstől és kikényszeríteni a jogkövető magatartást. A közgazdasági Nobel-díjas Jean Tirole szerint az óriáscégeket nem rendíti meg az erőfölénnyel való visszaélés miatt rájuk kiszabott bírság, és nem tartanak a jó hírnevük sérelmétől sem.⁷⁵ A méretgazdaságosság és a hálózati hatás kombinációja egyetlen vállalkozás javára bilentheti az egész piacot (*tipping*), amikor is a verseny már a piacért és nem a piacon folyik.⁷⁶ Ebben az esetben a piaci hatalom tartósan is fennállhat, miként a technológiai óriások példája is mutatja. A DMA-javaslat indokolása kifejezetten elismeri, hogy a versenyjogi érvényesítés utólag történik, és gyakran nagyon összetett tények kiterjedt, eseti alapú vizsgálatát igényli,⁷⁷ ugyanis az EUMSZ 102. cikkét csak lassú és nehézkes eljárások során lehet alkalmazni.⁷⁸

A DMA szabályozási koncepciója kapcsán lényeges – és ez különbség az elektronikus hírközlés szabályozásához képest –, hogy ezek a cégek (a DMA hatálya alatt álló kapuőrök⁷⁹) nem-

⁷⁵ Jean TIROLE: *Telecommunications and competition. The Economics of Antitrust and Regulation in Telecommunications*. Cheltenham, Edward Elgar, 2004.

⁷⁶ Stigler Committee on Digital Platforms: Final Report, 2019, <https://bit.ly/3A1gslI>.

⁷⁷ DMA javaslat 5. preambulumbekkezdés.

⁷⁸ MONTI i. m. (69. lj.).

⁷⁹ A DMA a kapuőri minősítést kvantitatív és kvalitatív körülményektől teszi függővé. A kvalitatív szempontok (3. cikk 1. bekezdés) szerint az alapvető platformszolgáltató kapuőrnek minősül, ha 1. jelentős hatást gyakorol a belső piacra; 2. olyan alapvető platformszolgáltatást működtet, amely fontos kapuként szolgál az üzleti felhasználók számára a végfelhasználók eléréséhez; valamint 3. állandósult és tartós pozíciót élvez műveletei során, vagy a közeljövőben várhatóan ilyen pozícióra tesz szert.

Kvantitatív alapú küszöbök teljesülése esetén (3. cikk 2. bekezdés) vélemezhető, hogy 1. az alapvető platformszolgáltató jelentős hatást gyakorol a belső piacra, ha az EGT-ben legalább 6,5 milliárd euró összegű éves forgalmat bonyolított az elmúlt három pénzügyi évben, vagy ha az átlagos tőkepiaci értéke vagy ekvivalens valós piaci értéke az elmúlt pénzügyi évben legalább 65 milliárd euró volt, és legalább három tagállamban nyújt alapvető platformszolgáltatást; 2. fontos kapunak minősül, ha olyan alapvető platformszolgáltatás nyújtásáról van szó, amely havonta több mint 45 millió, az EU területén található vagy letelepedett aktív végfelhasználóval, illetve évente több mint 10 000 aktív, az EU területén letelepedett üzleti felhasználóval rendelkezett a legutóbbi pénzügyi évben; 3. teljesül a tartósság követelménye, amennyiben a 2. pont szerinti küszöbértékek az elmúlt három pénzügyi év mindegyikében teljesültek.

A kijelölés elsősorban önkéntes azonosításon és bejelentésen alapul (3. cikk 3. bekezdés), de annak hiányában a Bizottság is elvégezheti (3. cikk 4. bekezdés). A kvantitatív küszöbök teljesítő alapvető platformszolgáltató a kapuőri vélelmet a kvalitatív szempontok mentén megdöntheti (3. cikk 5. bekezdés). Fordítva pedig a Bizottság kapuőrként jelölhet ki olyan alapvető platformszolgáltatót is, amely ugyan nem teljesíti a kvantitatív küszöbököt, megfelel

csak a versenyben, hanem a szellemi tulajdont képező innovációiknak is köszönhetően tettek szert piaci hatalomra, ugyanakkor a szabályozásnak az innovációs motivációt nem szabad fenyegetnie.⁸⁰ Ezzel kapcsolatban ki kell térni a Schumpeter-féle versenyelméletre, amely szerint a szellemi tulajdont létrehozó beruházás jutalma a monopolpozíció, ami biztosítja a szellemi tulajdon létrehozásába való befektetés megtérülését.⁸¹ Ezért ilyen esetben a szellemi tulajdon elismerése és a befektetések ösztönzésének fenntartása miatt óvatosabb szabályozási megközelítésre van szükség.⁸² De éppen a technológiai óriások miatt a schumpeteri versenyelmélet az innovációkkal jellemzett piacokon megdőlni látszik, hiszen azok piaci hatalma évtizedes távlatban töretlen, mert új, innovatív piaci szereplők nem tudják őket letaszítani a trónról.⁸³

Az innovatív piacokon az újonnan piacra lépők fontos szereplők, hiszen számukra is az innováció biztosítja a profitábilis piacra lépési képességet.⁸⁴ Emiatt a belépés szempontjából szabdaddá kell tenni előttük a piacot, már ami az üzletfelekhez és a fogyasztókhoz való hozzáférést illeti. Ezért hangsúlyozza a Nemzetközi Valutaalap is, hogy a digitális piacokon az interoperabilitás biztosítása és az adathordozhatóság a verseny élénkítésének fontos eszköze,⁸⁵ és ezekkel a DMA-javaslat is számol. A DMA hatáselemzéséhez készült piaci tanulmány szerint – összhangban a tanácsi végkövetkeztetésekkel⁸⁶ – a kapuörök aláássák az innovációt és a piacra lépést, ezáltal korlátozzák a végfelhasználók számára elérhető szolgáltatások választékát és változatosságát, hozzájárulva az árak emelkedéséhez.⁸⁷ A DMA a piac megtámadhatóságát a fel-

a kvalitatív elvárásoknak (3. cikk 6. bekezdés). A Bizottság a kapuóri minősítést hivatalból és kérelemre adott esetben, de három évenként mindenképpen felülvizsgálja (4. cikk 1–2. bekezdés). Az azonosítástól számított 6 hónapon belül a kapuöröknek meg kell felelniük az 5., a 6. és a 7. cikk elvárásainak (4. cikk 10. bekezdés).

A kijelölt kapuöröknek maguknak kell végrehajtaniuk azokat az intézkedéseket, amelyekkel a DMA 5., 6. és 7. cikk elvárásainak megfelelnek (8. cikk 1. bekezdés), és erről a kijelöléstől számított hat hónapon belül a Bizottságot tájékoztatniuk kell (11. cikk). Ebből a szempontból elkülönülnek a 6. és a 7. cikk magatartásainak elvárásai, mert azok esetében a kapuőr felkérheti a Bizottságot, hogy egy eljárásban vizsgálja meg, hogy az azoknak való megfelelés biztosítása érdekében végrehajtani kívánt vagy végrehajtott intézkedések hatékonyak-e a vonatkozó kötelezettség céljának elérésében (8. cikk 3. bekezdés). Ha a kapuőr azonosítására a Bizottság eljárást indít, akkor a 6. cikk szerinti kötelezettség esetre szabását is el kell végeznie (8. cikk 2. bekezdés). A kötelezettségeket fel lehet függeszteni (9. cikk), de azok alól felmentést is lehet adni (10. cikk).

⁸⁰ Diana WAKED I.: Antitrust as public interest law: Redistribution, equity and social justice. 65(1) *The Antitrust Bulletin* (2020) 98.

⁸¹ Howard A. SHELANSKI – J. Gregory SIDAK: Antitrust divestiture in network industries. 68(1) *The University of Chicago Law Review* (2001) 5.

⁸² <https://bit.ly/3fIrGdS>.

⁸³ Lásd Michal GAL – Nicolas PETIT: Radical restorative remedies for digital markets. 37(1) *Berkeley Technology Law Journal* (2021); ezt megelőzően Glen Weyl és Eric Posner már a létező szabályozási keretek innovatív felhasználása, nem pedig újjak létrehozása mellett érvelt a fogyasztói károk csökkentése érdekében a digitális piacokon. Lásd Eric A. POSNER – E. Glen WEYL: *Radical Markets: Uprooting Capitalism and Democracy for a Just Society*. Princeton, Princeton University Press, 2019.

⁸⁴ W. Kip VISCUSI – Joseph E. HARRINGTON – John M. VERNON: *Economics of Regulation and Antitrust*. Cambridge, MIT, 2005, 569.

⁸⁵ Kristalina GEORGIEVA et al.: Rising market power – a threat to the recovery? *IMF*, 2021. március 15., <https://bit.ly/3hr5d5q>.

⁸⁶ <https://bit.ly/3UDOWZ3>.

⁸⁷ Digital Markets Act Impact Assessment Support Study: Executive Summary and Synthesis Report. Brüsszel, Európai Unió, 2020, 8.

használók és az üzletfelek alternatív választási lehetőségeinek és autonómiájának szélesítésével kívánja elérni.⁸⁸

Felmerül, hogy a technológiai óriások által birtokolt adatmennyiséghez kell-e a versenytársaknak hozzáférést biztosítani. A DMA ilyen kötelezettséget a keresőmotorok anonimizált *click & query* adatain túl nem ír elő. A Bizottság 2020 elején kiadott adatsztratégiájában jelezte, hogy a piaci szereplők közti (B2B) adatmegosztást egy 2021-re tervezett adattörvényben elsősorban önkéntes alapon ösztönöznék, de bizonyos szektorok esetében akár kötelezővé is tennék FRAND (*fair, reasonable and non-discriminatory*) alapon, ha a versenyjog nem lenne elégséges.⁸⁹ Létezik már ilyen szektorális szabályozási előírás kötelező adatmegosztásra, például az autójavítás körében használatos egyes információk megosztásáról⁹⁰ és a pénzügyi szektorban.⁹¹

A versenyjogot meghaladó szabályozás tehát egyrészt az online platformok vertikális integráltságából fakad, aminek köszönhetően a vertikum alsó szegmensében folyó versenyben előnyökre tesznek szert a vertikum felső szegmensében fennálló erő áttemelése révén (például operációs rendszer vagy bizonyos alapvető adatok birtoklásának köszönhetően⁹²). Ez hátrányosan érintheti a kapuőr saját platformján vagy azon kívül működő versenytársakat. Az általuk létrehozott verseny védelmében biztosítani kell a piac támadhatóságát, az egyenlő kereskedelmi feltételeket a platform ügyfeleinek versenytársak általi elérhetőségén keresztül, elejét véve ezzel a piaci hatalom kapcsolódó piacra való átvételének. Erre példa a DMA-javaslatból:

- a tág MFN-tilalom (5. cikk 3. pont),
- a kiegészítő szolgáltatások (webböngésző, fizetési szolgáltatások) platformon kívüli körből igénybe vehetőségének biztosítása (5. cikk 7. pont),
- a más kapuőr szolgáltató szolgáltatásával való regisztráció megkövetelésének tilalma (5. cikk 8. pont),
- a versenytárs alkalmazások telepíthetőségének felkínálása (6. cikk 4. pont),
- az önpreferencia tilalma (6. cikk 5. pont),
- az interoperabilitás biztosítása (6. cikk 7. pont),
- a keresőmotor *click & query* adatokhoz való hozzáférés (6. cikk 11. pont),
- a szoftveráruházhoz való hozzáférés (6. cikk 12. pont).

Másrészt vannak azok a versenyproblémák, amelyek a technológiai óriások relatív erőfölényének ügy- és üzletfelekkel való kihasználására vezethetők vissza. A relatív erőfölény a vertiká-

⁸⁸ Georgios PETROPOULOS: The EU's Digital Markets Act. *CPI*, 2021. május 9. <https://bit.ly/3FXQ71k>.

⁸⁹ Communication from the Commission to European Parliament, European Council, the Council, the European Economic and Social Committee, and the Committee of the Regions: A European strategy for data. Brüsszel, 2020.02.19. COM(2020) 66 final, 16. Ezt a megközelítést a 2021 májusában az adattörvény-tervezet tárgyában kiírt nyilvános konzultációt indító dokumentumában is megerősítette a Bizottság, <https://bit.ly/3WLXnmT>.

⁹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 715/2007/EK rendelete (2007. június 20.) a könnyű személygépjárművek és haszongépjárművek (Euro 5 és Euro 6) kibocsátás tekintetében történő típusjóváhagyásáról és a járműjavítási és -karbantartási információk elérhetőségéről.

⁹¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2366 irányelve (2015. november 25.) a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és a 2002/65/EK, a 2009/110/EK és a 2013/36/EU irányelv és a 1093/2010/EU rendelet módosításáról, valamint a 2007/64/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről.

⁹² Például a versenytárs keresőmotor-fejlesztőknek algoritmusaik megbízhatóbb működése érdekében szükségük lehet a Google és a Microsoft kezelésében lévő nagy mennyiségű felhasználói *click & query* adataira.

lis viszonyokra jellemző, és sokszor vevői erőből fakad.⁹³ Erre példa a DMA-ból az adatkumuláció tilalma (5. cikk 2. pont) és az üzletfél által generált adat felhasználásának tilalma (6. cikk 1. pont).

Mind a támadhatósági (a piaci hatalom áttemelésének tilalma), mind a relatív erőfölénnyel visszaélést (kizsákmányolást) tiltó szabályozás tehát a tisztességes piaci versenyt biztosító szabályozásnak tekinthető,⁹⁴ bár annak nincs pontos definíciója az EU jogában.⁹⁵ A tisztességességi elvárások megjelennek az EU versenyjogában (főleg az EUMSZ 102. cikke alatt) a fogyasztóvédelem terén,⁹⁶ a kiskereskedelem⁹⁷ és az online platformok szabályozása kapcsán (lásd a már hivatkozott P2B rendeletet). E gyakorlati példák alapján a tisztességesség egyenlő kereskedelmi esélyeket, átláthatóságot, a túlzott vevői erő és a kizsákmányolás elleni védelmet jelenti az üzletfelek számára, amelyek közül a kizsákmányolás elleni védelem a vevőket is megilleti, nem csak az üzletfeleket.

A DMA a piac támadhatóságát és a relatív erőfölénnyel való visszaélést is *ex ante* jogalkalmazás alá veszi. A relatív erőfölénnyel való visszaélés tilalma nem újdonság, megtalálható a kiskereskedelmi láncok beszállítóinak védelmét biztosító szabályozásokban is,⁹⁸ amilyen a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény jelentős piaci erő (JPE) *ex post* szabályozása. A 2020 augusztusában hatályba lépett, az egyoldalú gazdasági függés kihasználását tiltó belga *ex post* szabályozás is – amelyet bár elsősorban a kiskereskedelmi láncok beszállítóinak védelmére alkottak, a javaslatot kidolgozó minisztérium kifejezetten használhatónak tartja az online platformoknak kiszolgáltató üzleti partnerek védelmére is – versenyhatósági hatáskörbe került.⁹⁹ A digitális piacok versenyproblémáinak megoldására alkotott német jogszabály szintén megkülönböztet *ex ante* és *ex post* kötelezettségeket,¹⁰⁰ így például a piacokon átívelő jelentőségű vállalkozás (amelyhez szükséges az érintett piac meghatározása) és a rá vonatkozó *ex ante* kötelezettségek (például az önpreferálás és az adatkombinálás tilalma, az interoperabilitás és az adathordozás biztosítása), valamint az *ex post* érvényesített relatív erőfölénnyel való visszaélés között. Erre figyelemmel a német szabályozás dogmatikailag következetesebb.

⁹³ Evidentiary issues in proving dominance 2006, DAF/COMP (2006)35., 236.

⁹⁴ *Ex ante* regulation and competition in digital markets. OECD Competition Committee Discussion Paper. OECD 2021. 16-17.

⁹⁵ Sara ABDOLLAH DEHDASHTI: B2B unfair trade practices and EU competition law. 14(2–3) *European Competition Journal* (2018) 306.

⁹⁶ A Tanács 93/13/EGK irányelve (1993. április 5.) a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről; az Európai Parlament és a Tanács 2005/29/EK irányelve (2005. május 11.) a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról.

⁹⁷ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/633 irányelve (2019. április 17.) a mezőgazdasági és élelmiszer-ellátási láncban a vállalkozások közötti kapcsolatokban előforduló tisztességtelen piaci gyakorlatokról.

⁹⁸ Kiran DESAI: Changing competition law for the digital sector. 5(1) *European Competition and Regulatory Law Review* (2021) 14.

⁹⁹ Marc WIGGERS – Thomas VERSTRAETEN – Robin STRUIJLAART: New rules prohibiting the abuse of economic dependence entered into force in Belgium on 22 August 2020 – what does this mean for the digital sector? *Kluwer Competition Law Blog*, 2020. szeptember 10., <https://bit.ly/3G1kDHW>.

¹⁰⁰ <https://bit.ly/3TldMvj>.

6. Fogyasztóvédelem

Az online platformok a fogyasztói döntések befolyásolása terén is több lehetőséget rejtenek magukban, amit az európai szabályozás szintén igyekszik keretek közé szorítani.

6.1. Rangsorolás

A P2B rendelet már előírja az online keresőprogram-szolgáltatóknak, hogy rögzíteniük kell a rangsorolást meghatározó fő paramétereket és azok más paraméterekhez képest meglévő viszonylagos jelentőségének okait,¹⁰¹ ideértve az olyan lehetőségek bemutatását is, amelyek segítségével díjfizetéssel aktívan befolyásolhatják a rangsorolást, valamint e lehetőség viszonylagos hatásainak ismertetését.¹⁰² Ezt egészíti, terjeszti ki a 2019/2161/EU irányelv az online közvetítő szolgáltatók esetében a felhasználókra és a fogyasztókra, amikor a 2005/29/EK irányelv módosításával előírja, hogy tájékoztatni kell a fogyasztót, ha a keresési találatok olyan kereskedők termékeit, honlapjait vagy URL-jeit is tartalmazzák, akik fizettek azért, hogy a keresési találatokba bekerüljenek (reklámozás), vagy ha a rangsorolást közvetlen vagy közvetett kifizetések befolyásolják. Ennek elmulasztása jogsértés lett az UCPD I. melléklet 11a. pontjában.

A 45 millió havi felhasználóval rendelkező óriásplatformoknak, ha ajánlórendszert használnak (amely algoritmikusan rangsorol), egyértelműen, hozzáférhetően és könnyen érthetően meg kell határozniuk szerződési feltételeikben az ajánlórendszerükben használt fő paramétereket (DSA 29. cikk 1. bekezdés). Az óriásplatformoknak évente legalább egyszer értékelniük kell a szolgáltatásaik működéséből és használatából eredő rendszerszintű kockázatokat (DSA 26. cikk), amelynek fényében meg kell tenniük a megfelelő enyhítő intézkedéseket algoritmikus ajánlórendszereik vonatkozásában [DSA 27. cikk 1. bekezdés a) pont].

6.2. Célzott reklámok

A figyelempiacokon a hirdetők azért fizetnek a reklámfelületek értékesítőinek, hogy a korlátos erőforrásnak minősülő vevői figyelem rájuk irányuljon.¹⁰³ A többletgazdaságban ugyanis a kínálat túlsúlyából fakadóan az eladóknak törekedniük kell a vevők meghódítására.¹⁰⁴ Mivel az egyének leginkább a személyüknek szóló információknak szentelnek figyelmet, a kulcs a reklámok személyre szabása.¹⁰⁵ Vannak olyan felhasználók, akik pozitívként értékelik a személyre szabott reklámokat,¹⁰⁶ hiszen azok csökkenthetik a fogyasztói tranzakciós (keresési) költsége-

¹⁰¹ P2B rendelet 5. cikk 5. bekezdés.

¹⁰² P2B rendelet 26. preambulumbekkezdés.

¹⁰³ HÁMORI Balázs: A figyelem ökonómiaja, *Közgazdasági Szemle*, 2021. január, 102.

¹⁰⁴ Uo., 97.

¹⁰⁵ Uo., 115.

¹⁰⁶ Lásd David S. EVANS: *The Economics of Attention Markets*. 2020, <https://bit.ly/3Ukl6Jt>, 26–27.; Marco BOTTA – Klaus WIEDEMANN: Exploitative conducts in digital markets: Time for a discussion after the Facebook decision. 10(8) *Journal of European Competition Law & Practice* (2019) 475.

ket.¹⁰⁷ A figyelempiacokon az adatok ahhoz kellene, hogy célzottabb reklámok révén több figyelem legyen leköthető.¹⁰⁸ Egy brit felmérés szerint 70 százalékkal kevesebb a bevétele azoknak a hirdetési felületet kínálóknak, akik nem célozzák a reklámokat, mint azoké, akik személyre szabják a reklámokat.¹⁰⁹

A célzott reklámozással kapcsolatban négy jogi kérdés merül fel: a reklám célzása nem valószínű megdiszkriminációt, mennyiben alapulhat ez profilozáson, korlátozható-e a vertikális viszonyokban a kereskedők kizárólagos területei védelme érdekében, és kijelenthető-e reklám-üzenetben, hogy a szolgáltatás a célzott reklámokért fejében ingyenes. Az uniós jog (szolgáltatási irányelv¹¹⁰ 20. cikk) tiltja az állampolgárság és a tagállami lakóhely szerinti árdiszkriminációt, kivéve, ha azt objektív körülmények indokolják (ilyenek lehetnek például a távolság miatt felmerülő többletköltségek, a szolgáltatás technikai jellemzői, az eltérő piaci feltételek, a szezonális áringadozás). E tilalom konkretizálására született a Geoblocking rendelet, amely rögzíti, hogy a vevőkkel szembeni megkülönböztetés tilalma nem értelmezendő úgy, hogy a kereskedő ne kínálhatna célzott ajánlatokkal árukat vagy szolgáltatásokat különböző tagállamokban. Emellett a kereskedők megkülönböztetéstől mentesen különböző feltételeket – például eltérő árakat – kínálhatnak különböző értékesítési pontokon, például a boltokban és a weboldalakon, és tehetnek egyedi ajánlatokat egy tagállamnak csak egy meghatározott területére kiterjedően is.¹¹¹

A DSA-javaslat 24. cikke értelmében a 2000/31/EK irányelv 6. cikkéből származó követelményeken túl az online platformoknak biztosítaniuk kell, hogy a szolgáltatások igénybevevői rendelkezzenek az annak megértéséhez szükséges egyedi információkkal, azzal, hogy mikor és kinek a nevében kerül sor a hirdetés megjelenítésére, milyen fő paraméterek határozzák meg a hirdetések számukra történő megjelenítését, és érdemi magyarázatot kell kapniuk annak logikájáról, többek között arról, ha az profilalkotáson alapul. A GDPR 22. cikke alapján azonban az érintett jogosult arra, hogy ne terjedjen ki rá az olyan, kizárólag automatizált adatkezelésen alapuló döntés hatálya – ideértve a profilalkotást is –, amely rá nézve joghatással járna, vagy őt hasonlóképpen jelentős mértékben érintené, ezenkívül meg kell szerezni az érintett hozzájárulását a személyes adatok célzott hirdetések céljából való kezelését megelőzően. Annak érdekében, hogy a szállítók megvédhessék a forgalmazóik kizárólagossági területeit, a VBER a célzott online reklámot aktív eladásnak tekinti, és ekként korlátozhatónak minősíti.¹¹²

A Kúria 2021. október 6-i, Kfv.II.37.243/2021/11. számú ítélete szerint lehet ingyenesként reklámozni egy szolgáltatást, ha a felhasználó a személyes adataival fizet, és azért cserébe célzott reklámokat kap. A Kúria azonban elmulasztotta annak értékelését, hogy a Facebook

¹⁰⁷ Ginger Zhe JIN – Andrew STIVERS: Protecting consumers in privacy and data security: A perspective of information economics. Discussion Draft, 2017. május 22. I.2.b).

¹⁰⁸ John M. NEWMAN: *Regulating Attention Markets*. University of Miami Legal Studies Research Paper, 2019, 25.

¹⁰⁹ Online Platforms and Digital Advertising, 42. bekezdés; Competition and Markets Authority, 2020, 44.

¹¹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2006/123/EK irányelve (2006. december 12.) a belső piaci szolgáltatásokról.

¹¹¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/302 rendelete (2018. február 28.) a belső piacon belül a vevő állampolgársága, lakóhelye vagy letelepedési helye alapján történő indokolatlan területi alapú tartalomkorlátozással és a megkülönböztetés egyéb formáival szembeni fellépésről, valamint a 2006/2004/EK és az (EU) 2017/2394 rendelet, továbbá a 2009/22/EK irányelv módosításáról (Geoblocking rendelet), 27. preambulumbekkezdés.

¹¹² A Bizottság vertikális korlátozásokról szóló iránymutatása, 2020. május 19., 219.

szolgáltatásának lényege a közösségi média,¹¹³ és ezzel összefüggésben a Kúriának a Booking-ügyben hozott ítélete szerint „az ingyenesség lehetősége ténylegesen olyan kedvező képet generál, amely arra ösztönzi [a felhasználót], hogy [...] tovább ne vizsgálódjon”.¹¹⁴

6.3. Árfeltüntetés

A 2019/2161/EU irányelvvel¹¹⁵ módosított 98/6/EK irányelv¹¹⁶ 6a. cikke szerinti árfeltüntetés szabályozása¹¹⁷ nem vonatkozik az online piacra, ha nem az a fogyasztókkal ténylegesen szerződő fél.¹¹⁸

6.4. Dark pattern

A DSA-javaslat 13a. cikke szerint az online platformok nem tervezhetik meg online felületeiket olyan módon, hogy az megtévessze, manipulálja vagy más módon lényegesen torzítsa vagy rontsa felhasználóinak szabad és tájékozott döntéshozatali képességét a szolgáltatásaikkal kapcsolatban.

6.5. Fogyasztói értékelések

Az UCPD I. melléklet 23b. pontja tiltja annak állítását, hogy a termék értékelését olyan fogyasztók nyújtották be, akik ténylegesen használták vagy megvásárolták a terméket, anélkül, hogy észszerű és arányos lépésekre kerülne sor annak ellenőrzésére, hogy az értékelések ilyen fogyasztóktól származnak-e.

¹¹³ Lásd SZOBOSZLAI Izabella – TÓTH András: A Kúria Facebook ügyben hozott ítéletének margójára, *Fogyasztóvédelmi Jog*, 2022/1., 1–14.

¹¹⁴ Kúria Kfv.V.38.235/2021/9., 54.

¹¹⁵ A 93/13/EGK tanácsi irányelvnek, valamint a 98/6/EK, a 2005/29/EK és a 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek az uniós fogyasztóvédelmi szabályok hatékonyabb végrehajtása és korszerűsítése tekintetében történő módosításáról.

¹¹⁶ A fogyasztók számára kínált termékek árának feltüntetésével kapcsolatos fogyasztóvédelemről (HL L 80., 1998.03.18., 27.).

¹¹⁷ Az árcsökkentés bejelentése esetében meg kell jelölni a korábbi, a kereskedő által az árcsökkentést megelőzően, meghatározott ideig alkalmazott árat. A korábbi ár a kereskedő által egy olyan időszakban alkalmazott legalacsonyabb árat jelenti, amely nem lehet rövidebb, mint az árcsökkentés alkalmazását megelőző 30 nap.

¹¹⁸ Lásd a Bizottság iránymutatását a fogyasztók számára kínált termékek árának feltüntetésével kapcsolatos fogyasztóvédelemről szóló 98/6/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 6a. cikkének értelmezéséről és alkalmazásáról, 2021/C 526/02, 2021.12.29., 1.2.

7. Platformjog

Zódi Zsolt leírását alapul véve¹¹⁹ e helyen ismertetem azokat az európai szabályokat, amelyek az online platformok működésével és használatával kapcsolatos elvárásokat rögzítik. Az online platformoknak a használatukra vonatkozó döntései érinthetik a vállalkozás jogát és a véleménynyilvánítás szabadságát, ezért indokolt azok jogi keretek közé szorítása.

7.1. Átláthatósági elvárások

A szabályozás az átláthatóságot két vonatkozásban követeli meg: egyrészt elvárja, hogy a platformok által alkalmazott felhasználási korlátozások világosak legyenek a szerződési feltételekből a felhasználók számára, másrészt a platformnak meg kell indokolnia a használatát érintő döntéseket.

7.1.1. Szerződési feltételek

A DSA-javaslat 12. cikk 1. bekezdése előírja valamennyi közvetítő szolgáltató számára, hogy szerződési feltételeiben nyújtson tájékoztatást a szolgáltatásai használatával kapcsolatban bevezetett korlátozásokról. Ez a tájékoztatás magában foglalja az emberi vagy algoritmusos tartalommoderálás céljából használt döntési elvekre, eljárásokra, intézkedésekre és eszközökre vonatkozó információkat. A P2B rendelet specifikusan az üzletfelek vonatkozásában írja elő, hogy az online közvetítő szolgáltatók szerződési feltételeiből előre megismerhetők legyenek a szolgáltatás üzleti felhasználók részére történő nyújtásának teljes vagy részleges mértékű felfüggesztésére, megszüntetésére vagy bármely egyéb módon történő korlátozására irányuló döntés indokai [P2B 3. cikk 1. bekezdés c) pont]. Az üzletfeleknek legalább 15 napot kell biztosítani a szerződéses feltételek módosítása után arra, hogy azt elfogadják, vagy felmondják a szerződést a szolgáltatóval (P2B 3. cikk 2. bekezdés).

7.1.2. A platform döntéseinek indokolása

A DSA-javaslat szerint a jogellenes tartalmat bejelentőt értesíteni kell a döntésről és az adott döntéssel kapcsolatos jogorvoslati lehetőségekről (14. cikk 5. bekezdés). Ha a tárhelyszolgáltató úgy határoz, hogy a szolgáltatás igénybe vevője által rendelkezésre bocsátott egyes információkat eltávolít vagy megszünteti az azokhoz való hozzáférést, legkésőbb az eltávolítás vagy a hozzáférés megszüntetésének időpontjában tájékoztatnia kell a szolgáltatás igénybe vevőjét a határozatról, a belső panaszkezelési mechanizmusokról, a peren kívüli és a bírósági jogorvoslati lehetőségekről, és egyértelműen, konkrétan meg kell indokolnia döntését (DSA 15. cikk 1. bekezdés). Ha egy online közvetítő szolgáltató úgy dönt, hogy üzleti felhasználója vonatkozásában

¹¹⁹ Lásd ZÓDI Zsolt: Platformjog és felhasználóvédelem. *Gazdaság és Jog*, 2022/3–4., 15–19.

- korlátozza vagy felfüggeszti az online közvetítő szolgáltatását, akkor a korlátozás vagy a felfüggesztés hatályossá válását megelőzően vagy azzal egyidejűleg, tartós adathordozón közölnie kell döntésének indokolását az érintett üzleti felhasználóval (P2B 4. cikk 1. bekezdés);
- teljes mértékben megszünteti az online közvetítő szolgáltatás nyújtását, legalább 30 nappal a megszüntetés hatálybalépését megelőzően (kivételem a nemzeti jog szerinti kényszerítő ok vagy többszöri jogsértés) tartós adathordozón közölnie kell döntésének indokolását az érintett üzleti felhasználóval (P2B, 4. cikk 2. bekezdés).

7.2. Jogorvoslati mechanizmusok

A platformok döntéseivel szemben mind a panaszosok, mind a panaszoltak számára megfelelő jogorvoslati mechanizmusokat kell biztosítani. Ezek magukban foglalnak belső és külső fórumokat is (vitarendezés, bírói út). Az online platformok esetében a panaszosok és a panaszoltak jogosultak élni a peren kívüli vita lehetőségével. Ez nem érinti az ahhoz való jogot, hogy az érintett a döntés vonatkozásában az alkalmazandó jognak megfelelően éljen a bírósági jogorvoslat lehetőségével (DSA-javaslat 18. cikk 1. bekezdés). A DSA-javaslat 17. cikk 1. bekezdése előírja az online platformok számára a belső panaszkezelési mechanizmus létrehozását az információk eltávolítására vagy a hozzáférés megszüntetésére, a szolgáltatás részben vagy egészben történő felfüggesztésére vagy megszüntetésére, valamint a szolgáltatást igénybe vevő fiókjának felfüggesztésére vagy megszüntetésére vonatkozó döntések tekintetében.

A P2B rendelet 4. cikk 3. bekezdése alapján korlátozás, felfüggesztés vagy megszüntetés esetén az online közvetítő szolgáltatónak lehetőséget kell adnia az üzleti felhasználó számára arra, hogy tisztázza a tényeket és körülményeket belső panaszkezelési eljárás keretében. Ha a bejelentés tárgyát képező információ nem jogellenes és nem összeegyeztethetetlen a szerződési feltételekkel, vagy arra utaló információt tartalmaz, hogy a panaszos magatartása nem indokolja a szolgáltatás vagy fiók felfüggesztését vagy megszüntetését, akkor az online platformnak indokolatlan késedelem nélkül vissza kell vonnia a döntését (DSA-javaslat 17. cikk 3. bekezdés második mondat).

7.3. Az algoritmusokra vonatkozó szabályok

A DSA-javaslat 12. cikk 1. bekezdése előírja a tartalom moderálását végző algoritmusok működésére vonatkozó transzparenciát. Ha a jogellenes tartalom bejelentésének feldolgozása vagy az arra vonatkozó döntéshozatal automatizált eszközökkel történik, akkor erről a bejelentőt tájékoztatni kell (DSA-javaslat 14. cikk 5. bekezdés). Online platformok esetében ehhez képest megszorítás, hogy az ilyen döntésekre ne kizárólagosan automatizált módon kerüljön sor (DSA-javaslat 17. cikk 5. bekezdés). Az online platformoknak éves jelentésükben számot kell adniuk a tartalommoderálás céljából használt automatizált eszközökről, beleértve azok pontos célját, a céljuk elérése vonatkozásában vett pontosságukat és az alkalmazott óvintézkedéseket [DSA-javaslat 23. cikk 1. bekezdés c) pont].

Mind az online közvetítő szolgáltatóknak, mind az online keresőprogram-szolgáltatóknak rögzíteniük kell a rangsorolást meghatározó fő paramétereket és azok más paraméterekhez képest meglévő viszonylagos jelentőségének okait,¹²⁰ ideértve azon lehetőségek bemutatását is, amelyek segítségével díjfizetéssel aktívan befolyásolhatják a rangsorolást, valamint e lehetőség viszonylagos hatásainak ismertetését.¹²¹ Mindez azonban nem jár azzal a kötelezettséggel, hogy az online közvetítő szolgáltatók vagy az online keresőprogram-szolgáltatók felfedjék rangsorolási mechanizmusaik részletes működését.¹²²

A digitális munkaerőplatformok algoritmikus rendszereket használnak, amelyek egyre inkább felváltják a vezetői funkciókat a vállalkozásoknál, például a feladatok kiosztása, az elvégzett munka nyomon követése, értékelése, az ösztönzés vagy a szankciók kiszabása körében.¹²³ A platformokon dolgozók gyakran nem rendelkeznek információval az algoritmusok működéséről és a döntések meghozataláról. A GDPR 88. cikke lehetőséget biztosított konkrét szabályok bevezetésére a munkavállalók személyes adatainak a foglalkoztatással összefüggésben történő védelme érdekében, többek között a munkaszervezés tekintetében. Az irányelvjavaslat ezért előírja, hogy a platformmunkát végzőket tájékoztatni kell az alkalmazott automatizált megfigyelő és döntéshozatali rendszerekről, és arról, hogy ezek hogyan befolyásolják munkakörülményeiket, különösen a munkamegbízásokhoz való hozzáférésük, a keresetük, a munkaidejük, az előléptetésük és a felhasználói fiókjuk korlátozása, felfüggesztése és megszüntetése téren.¹²⁴ A digitális munkaügyi platformok nem gyűjthetnek vagy dolgozhatnak fel olyan személyes adatokat, amelyek nem kapcsolódnak közvetlenül az elvégzett munkához (5. cikk 6. bekezdés). Ezenkívül nem gyűjthetnek adatokat, amíg az érintett személy nincs bejelentkezve az adott alkalmazásba, és olyan adatokat sem gyűjthetnek, amelyek a platform-munkavállaló érzelmi vagy pszichológiai állapotára vonatkoznak.

A digitális munkaerőplatformoknak biztosítaniuk kell az emberi beavatkozás lehetőségét az automatizált nyomon követési és döntéshozatali rendszerek által meghozott vagy támogatott egyedi döntések tekintetében, amelyek hatással vannak a munkakörülményekre, például a fizetésre vagy a munkaidőre, a platformmunkát végzőknek pedig joguk lesz arra, hogy magyarázatot kapjanak a munkakörülményeiket érintő jelentős automatizált döntésekről és hogy megtámadják azokat. Ezek a jogok foglalkoztatási státuszától függetlenül mindenkire vonatkoznának, tehát az egyéni vállalkozókra is (10. cikk).

A mesterséges intelligenciáról (MI) szóló javaslat ki fogja egészíteni ezt az irányelvjavaslatot abban a vonatkozásban, ha a munkavállalók irányításában és az önfoglalkoztatásban ilyen magas kockázatú MI-alapú rendszereket használnak. Az MI-javaslat ezek esetében átláthatósági követelményeket fogalmaz meg, továbbá előírja a digitális munkaplatformokon magas kockázatú MI-rendszereket működtetőknél, hogy megfelelően teszteljék és dokumentálják rendszereiket, továbbá lehetővé kell tenniük az emberi felügyeletet, és e tekintetben használati utasítást kell rendelkezésre bocsátaniuk. A platformokon keresztül dolgozó, valódi önfoglalkoztatók szá-

¹²⁰ P2B rendelet 5. cikk 5. bekezdés.

¹²¹ Uo., 26. preambulumbekkezdés.

¹²² Uo., 5. cikk 6. bekezdés.

¹²³ Irányelvjavaslat I., 8. preambulumbekkezdés.

¹²⁴ Uo., 6. cikk 1. bekezdés.

mára biztosítani kell az önálló vállalkozói tevékenységgel járó teljes autonómiát. Ez tovább erősíti az önálló vállalkozók azon képességét, hogy kihasználják vállalkozói lehetőségeiket, például saját díjszabásuk vagy ügyfélkörük kialakítása révén.

7.4. Tartalommoderálás

Az eddigi önszabályozást európai szabályozási minimumelvárások támogatják meg, vagyis nem szűnik meg az önszabályozás e téren, de annak meg kell felelnie bizonyos európai minimumkövetelményeknek. Ilyen, hogy a DSA-javaslat 12. cikk 1. bekezdése előírja a transzparenciát, nevezetesen, hogy a közvetítő szolgáltatók a szerződési feltételeikben tájékoztatást kell nyújtsanak a szolgáltatásaik használatát érintő korlátokról, ideértve a tartalom moderálását is, kitérve az algoritmikus döntéshozatalra és az emberi felülvizsgálatra, a moderálás alapjául szolgáló mögöttes elvekre, megfontolásokra. Ezeket egyértelműen kell megfogalmazni, és könnyen hozzáférhető formátumban közzé kell tenni. A DSA-javaslat 13. cikke előírja, hogy a közvetítő szolgáltatók (ide nem értve a kis- és középvállalkozásokat) legalább évente egyszer egyértelmű, könnyen érthető és részletes jelentést tegyenek közzé az adott időszakban végzett tartalommoderálásról.

7.5. Jogellenes tartalmak

Jogellenesnek minősülnek azok a tartalmak, amelyek a hatályos jogszabályok értelmében jogellenesek, például a gyűlöletbeszéd, a terrorista vagy a jogellenes megkülönböztető tartalom, vagy jogellenes tevékenységekkel kapcsolatosak, például a gyermekek szexuális zaklatását ábrázoló képek megosztása, a magánjellegű képek jogellenes, nem beleegyezésen alapuló megosztása, az online zaklatás, a nem megfelelő vagy hamisított termékek értékesítése, a szerzői joggal védett anyagok nem engedélyezett felhasználása vagy a fogyasztóvédelmi jogot megsértő tevékenységek.¹²⁵

7.5.1. Bejelentési rendszerek

A DSA-javaslat előírja a jogellenes tartalmak jelzésére bejelentési rendszerek fenntartását, és kimondja, hogy mely elvárásokat teljesítő bejelentés esetén lép életbe a közvetítő szolgáltatónak a felelősség alóli mentesülése fenntartásához szükséges intézkedési kötelezettsége (14. cikk). A DSA-javaslat bevezeti a megbízható jelző fogalmát is azokra a tagállami hatóságok által kinevezett szervekre, amelyek az illegális tartalmak elleni küzdelem terén különös szakértelemmel rendelkeznek. Az online platformok kötelesek lennének elsődlegesen feldolgozni a megbízható jelzőktől érkező értesítéseket (19. cikk), és tájékoztatniuk kellene az illetékes végrehajtó hatóságokat, ha tudomást szereznek bármely olyan információról, amely súlyos bűncselekmény gyanúját veti fel, veszélyt jelent az emberek életére vagy biztonságára (21. cikk).

¹²⁵ DSA 14. preambulumbekkezdés.

7.5.2. Jogellenes tartalom eltávolítása

A tárhelyszolgáltatásokra vonatkozó felelősség alóli mentesség igénybevétele érdekében a szolgáltatónak, amint valamilyen jogellenes tartalomról ténylegesen tudomást szerez, haladéktalanul intézkednie kell az információ eltávolítása vagy az ahhoz való hozzáférés megszüntetése érdekében. Az eltávolításra vagy a hozzáférés megszüntetésére a véleménynyilvánítás szabadságára vonatkozó alapelv betartásával kell sort keríteni.¹²⁶ Egyes tárhelyszolgáltatók – nevezetesen azok az online platformok, amelyek lehetővé teszik a fogyasztók és a kereskedők számára a távollévők között kötött szerződéseket – nem vehetik igénybe a tárhelyszolgáltatókra vonatkozóan meghatározott felelősség alóli mentességet, ha az ilyen online platformok az érintett ügyletekhez kapcsolódó releváns információkat oly módon teszik közzé, hogy a fogyasztók azt hiszik, maguk az online platformok vagy a szolgáltatás irányításuk vagy ellenőrzésük alatt álló igénybe vevői adták meg azokat az információkat, és azt hiszik, hogy az online platformoknak tudomásuk van az ilyen információkról vagy ellenőrzést gyakorolnak felettük, még ha a valóságban másként van is. Ebben a tekintetben objektíven – valamennyi releváns körülmény alapján – meg kell határozni, hogy az információk közzététele okot adhat-e ilyen vélekedésre az átlagos és észszerűen jól informált fogyasztók körében.¹²⁷

Az online óriásplatformoknak nyilvános hozzáférést kell biztosítaniuk az online interfészükön szereplő hirdetések adataihoz, hogy elősegítsék a felügyeletet és az online hirdetések kapcsán felmerülő kockázatokkal kapcsolatos kutatást, például a jogellenes hirdetések vagy olyan manipulatív technikák és félretájékoztatók vonatkozásában, amelyek valós és előre láthatóan negatív hatást gyakorolnak a közérdekre.¹²⁸

8. Összegzés

A tisztességes verseny szabályainak biztosítása a platformgazdaság egyik legfőbb kihívása volt. A P2B rendelet eljárás tisztességeségi szabályait kiegészítve, a versenyjogot is meghaladóan, a DMA a tisztességes versenyző kimenetet biztosítja a relatív erőfölénnyel visszaélés, az erőfölény átvetítésének megelőzése és a piac támadhatósága biztosításán keresztül. A DMA bár mindkét tisztességes versenyzői kimeneti biztosítékokat *ex ante* szabályozás alá veszi, dogmatikailag a relatív erőfölénnyel visszaélés *ex post* érvényesítés alá kellene eszen, de ennek csak elméleti jelentősége van.

Az online platformok sajátos fogyasztóvédelmi előírásokat is igényeltek, például a rangsorolás, a célzott hirdetések, a fogyasztói ajánlások és a *dark pattern* terén. Az online platformok működésével és használatával kapcsolatos elvárások önálló platformjoggá formálódnak, hiszen az online platformok a használatukra vonatkozó döntéseikkel érinthetik a vállalkozás jogát, de akár a véleménynyilvánítás szabadságát is, ezért indokolt azok jogi keretek közé szorítása. Az ekként formálódó platformjog magában foglalja az átláthatósági elvárásokat (a szerződési feltételek, a döntés indokolása és az algoritmusok működése terén), a tartalommoderálás, a jogorvoslati mechanizmusok és a jogellenes tartalmak kezelésének szabályait.

¹²⁶ Uo., 22. preambulumbekzdés.

¹²⁷ Uo., 23. preambulumbekzdés.

¹²⁸ Uo., 63. preambulumbekzdés.